

גיליון זה מוקדש ע"י אחד מתומכי הישיבה הוותיקים,
 מר אבנר וידברג שיחיה לאורך ימים ושנים טובים
 לעילוי נשמת אמו המנוחה מרת שרה בת צפורה וגרשון וידברג ע"ה
 ואחותו המנוחה מרת רות הראל בת יעקב ושרה וידברג ע"ה
 לרגל יום הזיכרון תהא נשמתן צרורה בצרור החיים ותעמודנה במהרה לתחיית המתים
 שיחתו השבועית של ראש הישיבה - הרב יוסף צ. בן-פורת

הניסיון הגדול ביותר – להיות תמיד מרוצה!
בשלה שנת תשע"ח

רצף של תלונות חצופות – במקום להודות לה' על חסדיו בעבר ולבקש על העתיד

מיד לאחר יציאת מצרים נאמר: "וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וַיִּצְאוּ אֶל מִדְבַּר שׁוּר וַיִּלְכוּ
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא מָצְאוּ מַיִם. וַיִּבְאוּ מִקְרָתָהּ וְלֹא יָכְלוּ לְשִׁתּוֹת מִיַּם מִמְּרָה כִּי מָרִים הֵם עַל כֵּן
 קָרָא שְׁמָהּ מִרְיָה. וַיִּלְלוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה לֵּאמֹר מַה נִּשְׁתַּחֲוֶה" (טו, כב-כד). ואז הקב"ה אמר למשה שישליך
 עץ לתוך המים, והמים יומתקו. כלומר, שהם הומתקו בדרך נס. נשאלת השאלה, למה השי"ת לא
 המתיק את המים לפני שהם באו למרה? או שהיה אומר למשה להשליך את העץ מיד עם בואם
 למרה. התשובה כתובה בהמשך: "וַיִּשְׂם נִסָּהוּ" (טו, כה), פירש"י: "לעם וראה קשי ערפן, שלא נמלכו
 במשה בלשון יפה, בקש עלינו רחמים שיהיה לנו מים לשתות, אלא נתלוננו!"

כלומר, כל הסיבה שלא מצאו מים היתה כדי לחנכם להגיב בצורה מאופקת ומנומסת
 "בלשון יפה", שהרי הם הולכים לקבל את התורה בהר-סיני, וכבר שנינו "רבי אלעזר בן עזריה אומר
 אם אין דרך ארץ אין תורה" (אבות ג, יז). בן-תורה שיש לו דרך ארץ, מדבר בצורה מנומסת ועדינה.
 אבל הם לא עמדו בניסיון ומיד פתחו בתלונות.

כשבועיים לאחר מכן, בט"ו באייר שוב מתלוננים על משה ואהרן שאין להם אוכל: "וַיִּלְלוּ
 כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן בְּמִדְבָּר" (טו, ב), והסיבה מתבארת במדרש (שמו"ר כה, ד): "ד"א
 'הִנְנִי מִמְּטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם' (שמות טו, ד)... מה כתיב למעלה מהענין וַיִּלְלוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 מה הלנה היה שם? אלא הצידה שהוציאו בידם ממצרים עשה להם ס"א סעודות, ואכלו אותן ל"א
 יום, ושלם [נגמר] אותו הבצק, ובערב הלינו שנאמר וַיִּלְלוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. **היה להם לבא ולומר
 למשה: 'הוי יודע שנשלם אותו הבצק', אלא באו עליו במריבה, ואמרו: 'כִּי הוֹצֵאתָם אֶתְנוּ אֶל
 הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהַמִּית אֶת כָּל הַקְּהָל הַזֶּה בְּרָעַב'. אמרו רעב של לחם ורעב של מים. וכיון שהלינו, היה
 צריך מיד שיצא הכעס עליהם! ולא עשה להם כך. אמר הקב"ה הן עשו כמות שהן, ואני אעשה כמות
 שאני, אמור להם: 'בשחרית יהיה המן יורד לכם'..."**

ושוב בפעם השלישית: "וַיִּחַנוּ בְּרַפְדִּים וְאִין מִיַּם לְשִׁתּוֹת הָעָם: "וַיִּרְבּ הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ
 תָּנוּ לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתַּחֲוֶה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה **מַה תְּרִיבוּ עִמָּדִי** מַה תִּנְסוּן אֶת ה'. וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם
 וַיִּלְלוּ הָעָם עַל מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לָמָּה זֶה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהַמִּית אֶתְנוּ וְאֶת בְּנֵי נְאֻת מִקְּנֵי בְּצִמָּא" (יז, א-א)

א. גם כאן מודגשת התנהגות לא ראויה של העם. ובמכילתא (שם) שמשה אמר להם: "כל זמן שאתם מריבין עמי **אתם מנסיין המקום**". היה מצופה מהם, שלאחר כל הניסים והנפלאות שה' עשה עמם, תהיה בהם מידת ביטחון, שהוא לא ייטוש אותם, אלא ימשיך לדאוג להם ויספק להם כל צרכיהם. גם אם ישנם אנשים שלא הגיעו לרמת ביטחון זו, הרי שעליהם לפנות למנהיג בצורה עדינה ורגועה, ולבקש ממנו שיתפלל לקב"ה עבורם. והנה במקום זה הם **מתריסים במשה האשמות נוראיות**, שקשה אף לשומען. כוונת הוצאתם ממצרים היתה, כדי להמית אותם, את בניהם ובהמתם בצמא. אם ההאשמה היא כנגד משה, הרי שיש כאן הוצאת דיבה כלפיו וכפירה בה' שלא הוא, כביכול, הוציאם ממצרים. ואם ההאשמה היא כנגד השי"ת, היא עוד יותר חמורה. מפני שמשמעותה היא, שאין הוא רחום וחנון, אלא אכזר שאין דוגמתו, שמוציא עם שלם כדי להורגם במדבר!

בלי לימוד תורה נופלים לכפיות טובה

נשאלת השאלה, איך קורה כדבר הזה? הנה זה יצאו ממצרים וראו את כל חסדי ה' עליהם בכל שעה ושעה. ולמרות זאת, הם מתנהגים באופן כל כך לא מוסרי?

על הפסוק "וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבָּר וְלֹא מָצְאוּ מַיִם" אמרו במכילתא: "לא מצאו דברי תורה שנמשלו למים... **לפי שפרשו מדברי תורה שלשת ימים לכן מרדו**". ופירש המלבי"ם: "וישראל אחרי שראו כל הגדולות האלה, היה ראוי שיקנו לב טהור ורוח משכיל וישתו מי החכמה ודעת א-להים ממקור מים חיים. והם בנסעם מים סוף **לא שמו לב לדרכי ה' ולא שתו מי הדעת, וילכו בלא תורת ויראת ה'**... ועת באו מרתה, התחילו **להתמוטט מן האמונה** ולחשוב מחשבת און, וכמ"ש במדרש שהשטן התעם שם במחשבות רעות". הסיבה לאותה התנהגות לא ראויה היתה, שבשלושת ימי המסע מים סוף עד מרה, לא עסקו בתורה. לא המשיכו לעסוק בניסי ובחסדי יציאת מצרים וקריעת ים סוף, עד כמה גבר עליהם חסד ה'. מאחר והם היו בדרגה גבוהה מאוד בעת אמירת "שירת הים", הרי שהתרחשה אצלם נפילה רוחנית קשה מאוד, שהביאה להתרסקות מוסרית!

אנו אומרים מידי בוקר בברכה הקודמת לקריאת שמע: "וְקִרְבַּתְנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סֵלָה בְּאֶמֶת לְהוֹדוֹת לְךָ" – שהסיבה שהקב"ה בחר בנו מכל העמים וקירב אותנו לשמו הגדול היא, כדי שנודה לשמו ית', כפי שכותב הרמב"ן בסוף פרשת בא: "וכוונת כל המצות שנאמין בא-להינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין לעליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם **ויודה לא-להיו שבואו**". כך אמנם אומר הנביא (ישעיה מג, כא): "עם זו יצַרְתִּי לִי תְהַלְתִּי יִסְפְּרוּ". והנה ישראל בשלושת ימי הליכתם, במקום לספר תהילות ה' בכל תהליך

יצאית מצרים ועשרת המכות, ופי כמה וכמה בקריעת ים סוף כמו שאנו אומרים בהגדה של פסח, עסקו בדברים בטלים, שאותם הגדיר התנא כמושב לצים (אבות ג, ב): "שְׁנַיִם שְׂוִיִּשְׁבִין וְאֵין בִּינְיָהוּן דְּבָרֵי תוֹרָה, הָרִי זֶה מוֹשֵׁב לְצִים".

גם בקשר לתלונה השלישית שהיתה ברפידים אמרו חז"ל: "אין רפידים, אלא רפיון ידים **לפי שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה**, לכך בא שונא עליהם לפי שאין השונא בא אלא על רפיון ידים מן התורה" (מכילתא פי עמלק, א). אדם שעוסק בתורה, הרי רוחו מתעדנת ונשמתו חותרת לנקודת האמת, הוא רואה את חסדי ה' בכל מצב וכולו מלא הכרת תודה לבורא עולם, כמו שאנו אומרים בתפילת "נשמת": "אילו פיננו מלא שירה כים ולשונו רינה כהמון גליו... אין אנו מספיקים להודות לך ה' אלוקינו". אבל אדם שאינו עוסק בדברי תורה, מתרחק מחובתו האמתית ובמקום להודות להשי"ת ולהיות שמח בחלקו, הוא רק מחפש מה להתלונן ומה לקטרג על הנהגת הבורא!

אבל כמו שאמר המדרש, הקב"ה לא העניש אותם כפי שמתחייב ממידת הדין, אלא נהג בהם מידת החסד והרחמים, נתן להם מן – "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֲנִי מְמַטִּיר לְכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם" (טו), – הלחם שבני אדם אוכלים אותו, מאז חטא אדם הראשון, מעורב בפסולת, מוץ וסובין, וצריך גיעה רבה עד שיעשה לחם, כמ"ש (בראשית ג, יט) 'בָּזַעַת אֶפְיָךְ תֹּאכַל לֶחֶם'... אבל אבינו שבשמים, נתן להם מידי יום ביומו לחם שמימי, טרי, נקי, בריא ורוחני!

הניסיון במן היה אם תהיה להם הכרת הטוב

משה רבינו לפני הסתלקותו אומר לישראל, שמתן המן היה לצורך ניסיון (דברים ח, ב-ג): "לְמַעַן עֲנִתֶךָ לְנִסְתֶךָ וגו' וַיַּעֲנֶךָ וַיַּרְעֶכֶךָ וַיִּצְאֶכֶךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יִדְעָתָּה". ונשאלת השאלה, איזה ניסיון היה במן? הלוא, מאכל כמוהו, שאדם יכול להרגיש בו כל טעם שהוא חפץ, לא היה ולא יהיה לעולם. את התשובה אנו קוראים בהתייחסותם למן (במדבר יא, ד-ו): "וַיִּבְכּוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו' וַעֲתָה נִפְשָׁנוּ יִבְשָׁה אֵין כֹּל בְּלִתֵי אֶל הַמָּן עֵינֵינוּ", וביטוי יותר חריף (כא, ה): "וַנִּפְשָׁנוּ קָצָה בַלְחָם הַקֶּלֶקֶל". הרי לנו, שגם לחם זה נמאס עליהם חיש מהר. **הניסיון היה אפוא, האם תהיה להם הכרת הטוב לבו"ע** על החסד הגדול שגמל עמהם יום יום, או ששוב שימשיכו להיות כפויי טובה ולהתריס כנגדו ית'.

חובת הלבבות (שער עבודת השם, פי"ג) טוען, שהכרת הטוב היא הרגשה שהשכל מחייבה והיא משורשי הנפש השלמה. עד כדי כך, שמי שחסרה לו מידה זו, מאבד את שם "אדם". כמו שאמר הנביא (ישעיה א, ג): "יָדַע שׁוֹר קִנְהוּ וְחֲמור אֲבוֹס בְּעֵלְיוּ יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עֲמִי לֹא הִתְבוֹנֵן". שאף לבהמות יש הכרת הטוב למי שנותן להן אוכל, ולכן האדם שאין לו הכרת הטוב להקב"ה שנותן לו אוכל ובריאות, גרוע מן הבהמה. כל הספר בנוי על היסוד, שסיבת חיוב האדם לקיים תורה ומצוות היא מתוך הרגשה של הכרת הטוב לבו"ת, על שנתן לנו **תורה ומצוות, שהם, כביכול, אמצעי-תשלום**,

שמקובל עליו, עבור כל מה שאנו מקבלים ממנו. אם כן, אנו צריכים הכנה נפשית גדולה, כדי לקיים את התורה ואת המצוות כראוי מתוך הרגשה אמתית של הכרת הטוב.

שואל רבינו ז"ל (שער הבחינה, פתיחה) מאחר והשי"ת מיטיב לכולם כשי"כ: "טוב ה' לכל" (תהלים קמה, ט), אם כן **למה רוב בני אדם אינם שמחים בחלקם?** אלא הם כעיוורים שאינם רואים כמה טוב להם? למען האמת, גם האנשים שכן מכירים טובה לקב"ה, סבורים שזו מעלה רוחנית ואינם מרגישים שדבר זה הוא חיוב לכל אחד ואחד. הוא מסביר שיש שלוש סיבות לכך: **א.** בני אדם אינם מסתפקים במה שיש להם, ותמיד להוטים להשיג יותר ודואגים על העתיד. **ב.** מפני שאדם מורגל בטובות מרגע שהוא נולד, לכן הוא חושב שזה דבר טבעי שמגיע לו. כתוצאה מכך, גם כשהוא נעשה בר-דעת, אין הוא מתעורר להודות לשי"ת. **ג.** מאורעות החיים שיש בהם קשיים רבים ובעיות לא מועטות, גורמים לו להתרעם על ה' ולהיות כפוי טובה. אי לכך, הוא נותן עצה שנתבונן תמיד בחסדים היומיומיים ועל ידי זה נשיג הנאה ותענוג מכל הטובות, ונודה לשי"ת.

אמנם, לא עבודה קלה היא, וביחוד בימינו שכמעט לא מצויה הבנה שכלית על הצורך בהכרת הטוב, אף ביחסים שבין אדם להוריו, לבן או לבת זוג או לחבריו, כל שכן, להכיר טובה לקב"ה. אי לכך, במקום שתהיה כל עבודתנו מבוססת על הכרת הטוב כדברי חוה"ל, הרי הגישה שלנו היא כנדבנים גדולים העושים טובות לריבונו של עולם בקיום המצוות! הסיבה לכך היא (שער הבחינה, פ"ו), היא הגאווה שאדם חושב שמגיע לו שהשי"ת יתן הכל: שכל, יופי, בריאות, אושר וכבוד, כסף, תענוג ושמחה, אישה טובה, ילדים טובים, דירה גדולה וכיוצ"ב והכל משועבדים למלא את דרישותיו. אדם הנגוע באנוכיות זו אי אפשר לו להיות עבד ה'. על זה אמר שלמה המלך: "תוֹעֵבֶת ה' כָּל גְּבוּה לֵב" (משלי טז, ה), על כן ראשית העבודה היא, לקבל ישרות בלב ולהפנים **שצריכים לשלם עבור כל מה שמקבלים**, ככל שאדם מקבל יותר, מהשי"ת, הוא בעל חוב גדול יותר!

עיקר דעת ה' היא הכרת חסדיו עמנו ועם כל הבריאה כולה. כשמשא רבינו ביקש לדעת את דרכי ה', גילה לו בו"ע את י"ג מידות הרחמים. ספר תהילים שמכונה "ספר תהילות ה'", מלא בעיקרו, את חסדי ה'. הסבא מסלבודקה זצ"ל אמר, כי עד כמה שהוא עיקר גדול להכיר ולהרגיש אמיתת מציאות הקב"ה, **עיקר יותר גדול הוא להרגיש חסדי ה'!** והביא ראיה מכך שהתורה לא הזכירה את הניסיון של כבשן האש, שבא מהכרה בה', והאריכה במעשי החסד של אברהם, שבא מהכרה בחסדי ה'. ולכן כשהכיר משה רבינו במתאוננים חסרון בהכרתם בחסד ה', הצטער ודאג על אי הצלחתם.

מה זעזע והחריד את משה כשהעם דרש בשר?

בפרשת המתאוננים, כשישראל, כולל הנכבדים שבהם, באו בתביעה נוראה: "מִי יֶאֱכֹלֵנוּ בְּשָׂר?" (במדבר יא, ד), מצוקתם הביאה אותם עד בכי "וישמע משה את העם בכה למשפחתיו איש לפתח אהלו" (שם, י), משמיע משה דברים חריפים שלא אמר כמותם מעולם (שם, יא-טו): "לָמָּה הֲרַעְתָּ לְעֶבְדְּךָ וְגו' הָאֲנָכִי הָרִיתִי וְגו' מֵאֵין לִי בְּשָׂר וְגו' וְאִם כָּכָה אֶתְּ עֹשֶׂה לִּי הֲרֹגֵנִי נָא הַרְגֵנוּ". ומאידך, תשובת הקב"ה צריכה ביאור, הכיצד תוספת של שבעים נביאים חדשים, תפתור את בעיית התשוקה העצומה לבשר שהתעוררה אצל העם?

וביאר הגה"צ רבי אביגדור מילר זצ"ל (שערי אורה, עמ' קיג): "אמנם, הביאור בחרדה הגדולה הזו, הוא שמשה רבינו ראה שמתפתח מצב של סכנה איומה על כל עתידם של כלל ישראל כעבדי ה' וכאומה הראויה להשראת השכינה. מכיוון, שמצב של תלונות, קובלנות ואי שביעות רצון יכול לקעקע כל מצב האומה. והטעם לזה, משום שעבודת ה' עומדת על היסוד של הכרת הטוב על ריבוי חסדיו בכל רגע, והרגשת הכרת הטוב היא המניעה וגורמת לעבדות ה' ולהלל והודאה על רוב טובו וחסדו. וענין זה של הכרת הטוב אמור לנבוע מתוך שמחת החיים, כש"כ: "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו!" (תהלים קיח, א).

ועל זה היתה החרדה הגדולה של משה רבינו, כי אמנם משה רבינו, האוהב ישאל האמיתי גם כאב את כאבם והצטער בצערם, אבל ביותר דאג על עתיד קיום האומה והשראת השכינה שבקרבתם, וחרד פן מצב כזה יגרום שיסלק מהם שכינתו ית'.

ובענוותנותו היתירה הרגיש עוד כאילו שהוא הגורם לכל זה, מכיוון שלא הצליח במשימתו ללמד את העם את דעת ה', וזהו שאמר: 'ולא אוכל אנכי לבדי וגו' הרגני נא הרוג וגו', ורצה שיעמיד ה' במקומו מנהיג שיצליח יותר".

לכן הקב"ה אמר לו, שפתרון זמני הוא לתת להם בשר כדי להשתיק אותם. אבל זה לא יפתור את הבעיה מפני, שמי שלא מסתפק במה שיש לו, לעולם לא יהיה שבע רצון ותמיד ירצה עוד ועוד ולעולם לא יהיה בשמחה.

אבל פתרון יסודי וקבוע יוכל להיות בתגבורת של אנשים רמי מעלה, שבעים "נביאים", שיעמדו לימין משה רבינו ויתנו לעם "חינוך מחדש". לא כשל עבדים שלעולם לא מרוצים, אלא כשל בני האבות הק' שיהיו תמיד שמחים בחלקם!

איך יגיע האדם לשביעות רצון כל יום, כל הזמן?

מוסכם על הכל, שהבורא ברא את האדם כדי שיהיה לו טוב ויתענג (מס"י, פ"א). כדי שיתברר דבר זה לכל בן ישראל, הוא אומר מידי בוקר: "באמ"ה שְׁעֶשָׂה לִי כָּל צְרָכָי". הוא מצהיר ברורות, שלא חסר לו דבר ומשבח על כך את בוראו. והנה כמה אנו עושים שקר בנפשנו, באומרנו ברכה זו, בעוד שכל אחד מאתנו יכול להציג רשימה ארוכה מאוד של דברים שחסרים לו מאוד, שמציקים לו מאוד. הלוא, אפילו על אסון כבד שבא על האדם עליו לברך (ברכות נד, א): "ברוך דיין האמת". ואילו לעתיד לבוא יברכו "ברוך הטוב והמטיב", מפני שכשיקויים בנו "מְלֶאכֶה הָאֲרֶץ דְּעָה אֶת ה' כְּמִים לְיָם מְכֻסִּים" (ישעיה יא, ט). יבינו הכל, שלאמיתו של דבר אין רע כלל וכלל והנהגתו האמתית ית' היא "הטוב, וּמְטִיב לְרַעִים וְלַטּוֹבִים" (תפילת ר"ה). ומקובלים אנו מפי סופרים וסיפורים, שהצדיקים מברכים גם היום "ברוך הטוב והמטיב", מפני שהם מאמינים באמת, שגם בתוך "הקליפה החיצונית" של הרע טמון "טוב גמור".

הדרך לקנות מידה חשובה זו היא, שכשאנו אומרים מידי בוקר את ברכות השחר: "פּוֹקֵחַ עֲוֹנוֹתֵינוּ", נשמח על מתנה נפלאה זו שאין ערוך לה, זוג עיניים! שעם כל ההמצאות הנפלאות, טרם הצליחו ליצור "עין מלאכותית". ולנו יש לא עין אחת בלבד, אלא שתיים! וזה חינוך אין כסף.

"זֹקֵף כְּפּוֹפִים" – הנה עמוד השדרה וכל השרירים פועלים כהלכה, ולא כמו אצל אותם, עשרות ומאות ברחבי הארץ, רבבות רבות ברחבי תבל, שהתעוררו היום בבוקר והובלו לבתי-חולים על ידי אמבולנסים, מכיוון ש"נתפס להם עמוד השדרה", שנהיתה להם "פריצת-דיסק" וכמובן, מצבים הרבה, הרבה יותר גרועים.

"מְתִיר אֲסוּרִים" – קמנו וגם ירדנו מהמיטה ורגלנו אינן אסורות, אלא מוליכות אותנו בצורה נפלאה ביותר. בשעה שיודעים אנו בעליל שרבבות אנשים, בעולם, קמו היום משותקים למחצה לשליש ולרביע.

"הַנּוֹתֵן לְעֵיף כֹּחַ" – כשהלכנו לישון היינו "סחוטים", "נפלנו על המיטה", באפיסת כוחות, והנה קמנו כאנשים חדשים, מלאי כוח ומרץ. האדם נוטה לראות בכך תוצאה של טבע, שנמצאת אצל כל בעלי החיים ובכללם בני האדם. אבל הלוא, חינוך אותנו הרמב"ן "שאיך טבע כללי" את הכוחות החדשים נתן לנו בורא עולם בכבודו ובעצמו "הנותן ליעף כוח"! עד כמה עלינו להודות לו ית'.

אם אמנם, כך נחשוב, ולא נפלוט את הברכות היקרות והקדושות מבלי דעת ומבלי תבונה, כמשיחים מתוך שינה, הרי שאז נסכם את העניין "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל". ונהיה מלאי הכרת הטוב לבורא עולם ותמיד שמחים בחלקנו ובמצבנו.